

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Факультет історії, політології та національної безпеки

Кафедра політології та публічного управління

СИЛАБУС

нормативної навчальної дисципліни

Основи критичного мислення

підготовки бакалавра

за освітньо-професійною програмою «Міжнародний бізнес»

спеціальності: 292 Міжнародні економічні відносини

галузі знань 29 Міжнародні відносини

Луцьк – 2024

СИЛАБУС навчальної дисципліни **«Основи критичного мислення»**

Рівень вищої освіти – **перший (бакалаврський)**

форма навчання - **денна**

галузі знань 29 **«Міжнародні відносини»**

освітньо-професійної програми **«Міжнародний бізнес»**

спеціальності: 292 **«Міжнародні економічні відносини»**

Розробник: к.ф.н., доцент кафедри політології та публічного управління ВНУ імені Лесі Українки - А.М. Семенов

Затверджено

Гарантом освіти та професійної програми:



проф. Андрій Бояр

підпис

Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри політології та публічного управління

протокол № 3 від 27 вересня 2024 р.

Завідувач кафедри:



(підпис) проф. В.В. Бусленко

1. ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	галузь знань 29 Міжнародні відносини освітньо-професійна програма «Міжнародний бізнес» спеціальності: 292 «Міжнародні економічні відносини» бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів 90/3		Рік навчання 2024-2025
		Семестр 6
		Лекції 26 год.
		Практичні (семінарські) 16__ год.
		Індивідуальні 0 год.
ІНДЗ: <u>немає</u>		Самостійна робота 42__ год.
		Консультації 6 год.
		Форма контролю: залік
Мова навчання – українська		

Контактна інформація: Андрій Миколайович Семенов, к.ф.н., доцент доцент кафедри політології та публічного управління Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Контакти: 0509209091, andriysemenov@yahoo.com

Програма навчальної дисципліни розміщена на сторінці кафедри на офіційному сайті ВНУ імені Лесі Українки.

Аудиторні заняття проводяться за розкладом:

<http://94.130.69.82/cgi-bin/timetable.cgi>

Консультації викладача відповідно до затвердженого графіку.

2. ОПИС (ЗМІСТ) ДИСЦИПЛІНИ

Анотація курсу. **Основи критичного мислення** є нормативним навчальним курсом відповідно до освітньо-професійної програма «Міжнародний бізнес» спеціальності: 292 «Міжнародні економічні відносини» підготовки бакалавра і визначає обсяг тематичних питань, які повинен засвоїти студент, літературу, орієнтовну тематику рефератів (фіксованих виступів), категоріальний апарат, перелік контрольних питань.

Курс «**Основи критичного мислення**» розглядається у контексті вивчення нормативних дисциплін: «Україна в європейському, історичному та культурному контекстах», «Психологія міжособистісної взаємодії», «Міжнародні відносини та світова політика» та у поєднанні з іншими курсами, згідно навчального плану та освітньої програми.

Мета курсу - ознайомлення студентів з широким полем проблематики аналітичної філософії, логіки, філософії та методології науки, логічними основами критичного мислення в процесі наукового освоєння дійсності, освоєння ними методів та форм логіко-аналітичного мислення та роботи з інформацією у професійній діяльності, а також формування системи предметних знань у галузі еристики та евристики, їх трансформації в сучасну гуманітарну освіту та культуру, оволодіння категоріальним “апаратом” мислення і пізнання на базі ґрунтовного знайомства з колом відповідної джерельної, монографічної літератури та власної теоретичної філософської рефлексії.

Пріоритетним завданням вивчення курсу «**Основи критичного мислення**» є розкриття місця, ролі та значення актуальних проблем історії та теорії логіко-аналітичного осмислення та аналізу розумових процесів у контексті зародження та становлення світоглядної культури Новітньої історії, ознайомлення з фаховою термінологією, методологією та основними принципами критичного мислення, формування, а також, на основі цього, розвиток наукового, творчого і критичного мислення студентів, що є невід’ємним атрибутом розвитку духовності, полікультурності та гуманізму на рівні державотворення в Україні та інтеграційних процесів глобального суспільства.

3. КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Результатом вивчення курсу «**Основи критичного мислення**» є **формування знань** в галузі історії та теорії логіко-філософських проблем формування думки та структури раціонального мислення, у цілому, та пізнавальних процесів зокрема. Згідно з вимогами освітньо- професійної програми студенти повинні **знати**: основні форми мислення, закони логіки та методологію роботи з інформацією, принципи та структуру евристики; **вміти** застосовувати методи та форми логіко-теоретичного мислення та формувати систему наукових знань у відповідних галузях; **вміти** аналізувати, систематизувати та узагальнювати теоретичний матеріал та практичні дані сучасної науки та соціальної практики, осмислювати та відтворювати основні положення сучасної соціальної етики та етики соціальної відповідальності, використовувати фундаментальні положення та принципи академічної доброчесності.

Вивчення курсу «**Основи критичного мислення**» у комплексі із суміжними дисциплінами забезпечить студентам також **наступні компетентності (ЗК та ФК) та результати навчання (ПРН)**:

ІК. Здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері міжнародних економічних відносин в цілому та міжнародного бізнесу зокрема, а також у процесі навчання, що передбачає застосування новітніх теорій та методів при здійсненні комплексних

досліджень світогосподарських зв'язків, характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

ЗК 5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 8. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 9. Уміння бути критичним та самокритичним.

ФК5. Здатність здійснювати комплексний аналіз та моніторинг кон'юнктури світових ринків, оцінювати зміни міжнародного середовища та вміти адаптуватися до них.

ФК6. Здатність аналізувати міжнародні ринки товарів і послуг, інструменти та принципи регулювання міжнародної торгівлі.

ФК7. Здатність аналізувати теорії та механізми реалізації міжнародних валютно-фінансових і кредитних відносин.

ФК19. Здатність аналізувати структуру та особливості побудови міжнародної маркетингової політики підприємства, розуміти та реалізовувати різні форм міжнародного маркетингу, методи виходу на зовнішні ринки товарів та послуг; розуміти та використовувати інституційні та інформаційні інструменти та методи управління сучасною міжнародною компанією, включаючи фінансовий, HR, операційний, логістичний та інші види менеджменту.

ПРН12. Здійснювати комплексний аналіз складних економічних систем, зіставляти та порівнювати їх складові, оцінювати й аргументувати оцінки результативності їх функціонування.

ПРН13. Підбирати і вміло застосовувати аналітичний інструментарій дослідження стану та перспектив розвитку окремих сегментів міжнародних ринків товарів і послуг з використанням сучасних знань про методи, форми й інструменти регулювання міжнародної торгівлі.

ПРН24. Обґрунтовувати вибір і застосовувати інформаційно-аналітичний інструментарій, економіко-статистичні методи обчислення, складні техніки аналізу та методи моніторингу кон'юнктури світових ринків.

ПРН28. Використовувати набуті знання у галузі міжнародного менеджменту та маркетингу для самостійного аналізу світогосподарських процесів та прийняття на цій основі виважених управлінських рішень; аналізувати специфіку культури ведення міжнародного бізнесу в різних країнах; обирати шляхи виходу на міжнародні ринки; аналізувати міжнародні ринки та міжнародне економічне середовище; розробляти заходи з підвищення конкурентоспроможності підприємства на зовнішніх ринках.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.
Змістовий модуль 1. Академічна філософія, логіка та основи критичного мислення в структурі сучасного наукового знання, гуманітарної освіти та духовної культури людства.					
Тема 1. Людина, суспільство, цивілізація: динаміка розвитку та	6	2	0	4	0

взаємодії на сучасному етапі: системно-інформаційний підхід та аналітичний опис. Світ та світогляд сучасної людини, його багатовимірний, інтерактивний і гіпердинамічний характер. Поняття транскордонності світу сучасної людини.					
Тема 2 Філософія, логіка та основи критичного мислення в структурі сучасної гуманітарної науки та освіти. Академічна філософія сьогодення.	8	2	2	4	0
Разом за модулем 1	14	4	2	8	0
Змістовий модуль 2. Багатовимірність предмету філософської рефлексії. Критичне мислення як спосіб освоєння дійсності та логіко-філософська рефлексія.					
Тема 3. Поняття, предмет та структура основ критичного мислення як навчальної дисципліни. Критичне мислення як предмет логіко-філософської рефлексії.	4	2	0	2	0
Тема 4. Історичні етапи розвитку логіко-філософських знань та критичного мислення.	4	0	2	2	0
Тема 5 Критичне мислення як спосіб освоєння дійсності: антропосоціальний дискурс у ХХІ столітті.	6	2	2	2	0
Разом за модулем 2	14	4	4	6	0
Змістовий модуль 3. Критичне мислення та основні формально-логічні закони.					
Тема 6 Принципи логіко-філософського обґрунтування критично-раціонального мислення: послідовність, обґрунтованість, несуперечливість, доказовість та необхідність.	6	2	0	4	0
Тема 7 Загальна характеристика основних формально-логічних законів та практика їх застосування у процесі критично-раціонального мислення.	10	2	2	4	2
Тема 8 Поняття, судження та умовиводи в структурі та практиці критичного мислення.	8	2	2	4	0
Тема 9. Перешкоди ефективного мислення: догми та упередження, ідоли та стереотипи. Соціально-поведінкові та індивідуально- психологічні диспозиції та експектації.	10	2	0	8	0
Разом за модулем 3	34	8	4	20	2

Змістовий модуль 4. Еристика та евристика в системі критичного мислення.					
<u>Тема 10.</u> Поняття істини у філософії, логіці та науці. Логічне обґрунтування знання. Аргументація в процесі доведення та спростування.	4	2	2	0	0
<u>Тема 11</u> Теорія та практика еристики в системі критичного мислення. Полеміка, диспут, дискусія, дебати. Різновиди дебатів. Правила ведення дебатів	4	2	0	2	0
<u>Тема 12.</u> Риторика як мовленевий процес, інтенціональний акт та метод доведення і спростування.	6	2	2	0	2
<u>Тема 13.</u> Евристика та творче мислення. Методи активації творчого мислення. Евристика у навчанні та практиці прийняття рішень.	4	2	0	2	0
<u>Тема 14.</u> Критично-раціональне мислення та соціальна історія людства. Соціальний рух та соціальний простір як об'єкти сучасного соціогуманітарного пізнання. Поняття “соціальної реальності”. Гуманізм, діалог та інтеграція як пріоритетні форми розвитку глобального мислення у XXI ст.	6	2	0	2	2
<u>Тема 15.</u> Раціональне та ірраціональне у прогностичних наукових моделях. Логіко-філософське прогнозування. Критичне мислення та гіпотетичне моделювання світу.	4	0	2	2	0
Разом за модулем 4	28	10	6	8	4
<u>Усього годин.</u>	90	26	16	42	6

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

№ п/п	Тема	Кількість год
1	Академічна філософія, логіка та основи критичного мислення в системі сучасної гуманітарної науки та освіти	2
2	Людина, суспільство, цивілізація: динаміка розвитку та взаємодії на сучасному етапі: системно-інформаційний підхід та аналітичний опис у XXI столітті.	4
3	Світогляд як предмет логіко-філософської рефлексії. Свідомість та самосвідомість.	2
4	Критичне мислення в системі когнітивних наук.	2

5	Критичне мислення при роботі з інформацією. Гібридна війна, інформаційна війна та інформаційна безпека.	2
6	Характеристика основних логічно-формальних законів.	2
7	Формальна логіка: історія становлення, розвитку та сучасний стан.	4
8	Роль та значення логіки у структурі міжособистісної взаємодії, інтерактивних комунікацій та практиці соціальної взаємодії.	4
9	Логічні відношення та операції над поняттями.	6
10	Критичне мислення і логічні характеристики судження.	4
11	Критичне мислення і теорія умовиводу.	2
12	Доведення та спростування в теорії та практиці аргументації.	2
13	Критичне мислення та глобальне соціальне прогнозування. Спеціальні логічні системи та глобалістика.	2
14	Проблема формування універсальних цінностей: історія та досвід соціальної апробації.	2
15	Лінійна та нелінійна моделі наукового пошуку. Філософія як гіпотетичне моделювання світу	2
	Разом годин	42

6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Навчальна дисципліна складається з чотирьох змістових модулів та комплексної контрольної роботи. Підсумкова оцінка складається

1. Поточне оцінювання з відповідних модулів/тем (макс. 80 балів)
2. Комплексна контрольна робота (макс. 20 балів).

Поточний контроль (макс. 100 балів)				Загальна кількість балів (макс. 100)	
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Змістовий модуль 3	Змістовий модуль 4	ККР	
Теми 1-2	Теми 3-5	Теми 6-9	Теми 10-15		
макс. 10 балів	макс. 20 балів	макс. 20 балів	макс. 30 балів	макс. 20 балів	100

Поточний контроль включає: ПО – поточне опитування, ДС – дискусія, ЕО - експрес-опитування, Р – реферат, ПР – презентація.

Згідно з Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань студентів ВНУ імені Лесі Українки, сума балів, набраних за поточний контроль виставляється у залікову відомість. Залік викладач виставляє за результатами поточної роботи за умови, що здобувач освіти виконав ті види навчальної роботи, які визначено силабусом (програмою) ОК. У випадку, якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття (з поважних причин), на консультаціях він має право відпрацювати пропущені заняття та добрати ту кількість балів, яку було визначено на пропущені теми. У дату складання заліку викладач записує у відомість суму поточних балів, які

здобувач освіти набрав під час поточної роботи (шкала від 0 до 100 балів. У випадку, якщо здобувач освіти протягом поточної роботи набрав менше як 60 балів, він складає залік під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, набрані під час поточного оцінювання анулюється. Максимальна кількість балів за залік під час ліквідації академічної заборгованості – 100.

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Дуже добре	
75 - 81	Добре	
67 -74	Задовільно	
60 - 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

Політика щодо академічної доброчесності: Теми, завдання, презентації виконуються студентом виключно самостійно без дублювання та повторення, копіювання та компіляції текстового матеріалу. Списування під час контрольних та модульних робіт заборонені рівно як використання мобільних ел. пристроїв.

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Усі академічні заняття та роботи проводяться та виконуються у встановлені терміни за затвердженим розкладом. Перескладання модулів, відпрацювання окремих тем відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин.

Політика щодо відвідування: За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись дистанційно за погодженням із деканатом та викладачем курсу.

7. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ (ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ)

1. Людина, суспільство, цивілізація: динаміка розвитку та взаємодії на сучасному етапі: системно-інформаційний підхід та аналітичний опис.
2. Глобальне суспільство у ХХІ столітті: наявний стан, проблеми, суперечності та перспективи розвитку. Філософія глобалізму як філософія світової інтеграції.

3. Філософія, логіка та основи критичного мислення в системі гуманітарної освіти та духовної культури людства: значення для сучасного наукового пізнання та соціальної практики.
4. Філософія, логіка та основи критичного мислення як спосіб світоосягнення і світовідношення. “Епістемний” та “софійний” способи буття філософії.
5. Відношення “ людина-світ” як головна філософсько-світоглядна проблема: критично-раціональне осмислення та значення для сучасного наукового пізнання.
6. Світогляд як предмет логіко-філософської рефлексії. Свідомість та самосвідомість.
7. Філософський світогляд: його історично-культурні витоки та сучасні інтерпретації. Специфіка предмету логіко-філософського знання.
8. Багатовимірність предмету філософської рефлексії. Критичне мислення як спосіб освоєння дійсності та логіко-філософська рефлексія.
9. Критичне мислення в системі когнітивних наук.
10. Поняття, предмет та структура основ критичного мислення як навчальної дисципліни.
11. Роль та значення логіки у структурі міжособистісної взаємодії, інтерактивних комунікацій та практиці соціальної взаємодії.
12. Історичні етапи розвитку логіко-філософських знань та критичного мислення.
13. Критичне мислення та основні формально-логічні закони.
14. Принципи логіко-філософського обґрунтування критично-раціонального мислення.
15. Поняття, судження та умовиводи в структурі та практиці критичного мислення.
16. Логічні відношення та операції над поняттями.
17. Критичне мислення і логічні характеристики судження.
18. Критичне мислення і теорія умовиводу.
19. Перешкоди ефективного мислення: догми та упередження, ідоли та стереотипи.
20. Соціально-поведінкові та індивідуально- психологічні диспозиції та експектації.
21. Еристика та евристика в системі критичного мислення.
22. Поняття істини у філософії, логіці та науці. Логічне обґрунтування знання.
23. Аргументація в процесі доведення та спростування.
24. Полеміка, диспут, дискусія, дебати. Різновиди дебатів. Правила ведення дебатів.
25. Риторика як мовленевий процес, інтенціональний акт та метод доведення і спростування.
26. Критичне мислення при роботі з інформацією. Гібридна війна, інформаційна війна та інформаційна безпека
27. Евристика та творче мислення. Методи активації творчого мислення.
28. Евристика у навчанні та практиці прийняття рішень.

- 29.Критично-раціональне мислення та соціальна історія людства.
- 30.Раціональне та ірраціональне у прогностичних наукових моделях. Логіко-філософське прогнозування.
31. Поняття методології та методу у філософії, логіці та теорії пізнання. Логіко-філософське дослідження: види, форми та методи.
32. Наука як пізнавальна діяльність, соціальний інститут та феномен культури.
33. Свідомість та мова як предмет сучасної комунікативної філософії (М. Рідель, Ю.Хабермас, К.Апель), соціальної психології та спеціальних логіко-аналітичних теорій.
34. Інтегративний характер буття людини на сучасному етапі. Поняття індивіда, індивідуальності, особи, особистості.
35. Проблема самоздійснення (самореалізації) індивідуальності та її значення для соціальної практики.
- 36.Мотиваційно- смислові та соціально- регулятивні аспекти професійної діяльності.
37. Етика соціальної відповідальності як продукт інтегративного розвитку людини.
- 38.Соціально-філософський та логіко-структурний аналіз війни і миру як суспільних явищ та його значення для сучасної теорії та практики.

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Fisher A. Critical Thinking: An Introduction. Cambridge University Press, 2019.
2. Human development report. 2005-2023. New York Oxford, Oxford University Press.
3. Lecture notes on philosophy for foreign students: a study guide for foreign students with English language education / A.O. Borisova et al. Kharkiv: Kharkiv State University of Food Technology and Trade, 2015. 227 с.
URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/7880/1/Lecture_Notes_on_Philosophy_navch_posib.pdf
4. Novikova L.M. Critical Thinking: Essence, Search, Experience. Slideshare.
URL: <https://www.slideshare.net/slideshow/ss-43423651/43423651#1>
5. Paul R., Elder L. Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life. – Pearson, 2019 URL: https://books.google.com.ua/books/about/Critical_Thinking.html?id=MXZPEAAAQBAJ&redir_esc=y
6. Philosophy (Philosophy. Logic. Religion Studies. Ethics. Aesthetics): Textbook / Edited by L.V. Kadnikova - K. : NAU, 2012. - 596 p. URL: <https://er.nau.edu.ua/items/02f287b9-87c9-47d2-9a83-2faa384980d1>
7. Philosophy Book: Big Ideas Simply Explained. London: Dorling Kindersley, 2020. 254 p. URL: <https://cabmakassar.org/wp-content/uploads/2020/05/The-Philosophy-Book-DK.pdf>

8. Semenov A.M. Philosophy of Modern Education and Global Social Dynamics (The Social – Anthropological Aspect) / A.M. Semenov // International Scientific and Practical Conference “WORLD Science”. Dubai, 2016. № 1(5). Vol. 4. 2016.
9. Semenov Andriy. Anthropolocial modeling and issues of modern human studies // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філософські науки. – №13 (334). – Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2019.
10. Баумейстер А. Вступ до філософських студій, або інтелектуальні подорожі до країни Філософії. - Мала академія Наук України, 2017. - 238 с.
11. В.В. Левкулич, Б.Б. Шандра, В.Ю. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с.
12. Кислюк К.В. Філософія. Модульний курс. – Х., 2009
13. Козьмук Я., Задубрівська О. Філософія: навч. посіб. / Я. Козьмук, О. Задубрівська. - Чернівці : Рута, 2012. - 139 с.
14. Конверський А.Є. Логіка. - К.: ВПЦ “Київський університет”, 2017.- 391с.
15. Критичне мислення. Підручник для студентів вищих навчальних закладів усіх спеціальностей.– К. Центр учбової літератури, 2020.–370 с.
16. Кулик О.В. Філософія : Навчальний посібник для вищих навчальних закладів III - IV рівнів акредитації/ О.В. Кулик. - Дніпропетровськ: Монолит, 2013. - 692 с.
17. Логічні засади аргументації у філософському знанні. Монографія / Л.Г. Комаха. – Київ: Центр учбової літератури, 2015. – 360 с.
18. Лузан А.О. Вступ до філософії : навчальний посібник для ВНЗ / А.О. Лузан. – Київ : Центр учбової літератури, 2013. – 136 с.
19. Марчук М. Г. Ціннісні потенції знання. – Чернівці, “Рута”, 2001. 319 с.
20. Партико З.В. Логіка. Підручник. –К., В-во Ліра, 2020 -352 с.
21. Петрушенко В.П. Практикум з філософії: Навчальний посібник. – Новий світ, 2000.
22. Риторика: навчальний посібник / Галина Онуфрієнко // Київ: Центр навчальної літератури, 2016. – 625 с.
23. Рюс, Жаклін. Поступ сучасних ідей: Панорама новітньої науки /Пер. с фр. К.: Основи, 1998.
24. Семенов А. Антропосоціальне моделювання і глобальна соціальна динаміка.// Політологічні читання імені проф. Б. Яроша: зб. наук. прац.-Луцьк, Вежа, 2020
25. Семенов. А. Глобальні виклики до філософії майбутнього // Evropský filozofický a historický diskurz –т. 7, Вид.2, 2021
26. Сосна В.П. Філософія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Сосна В. П. - Хмельницький : ХНУ, 2011. - 395 с.
27. Філософія: навч. посіб. для аспірантів і здобувачів / за наук. ред. А. В. Арістової і С. В. Синякова. - К. : НТУ, 2013. - 245 с.

- 28.Філософія: підручник / В.С. Бліхар, М.М. Цимбалюк, Н.В. Гайворонюк,
- 29.Шепетяк О. М. Логіка. Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Олег Шепетяк. – Київ: Фенікс, 2015. – 256 с.
- 30.Ювал Харрарі. Номо Deus. За лаштунками майбутнього. Київ, 2018
- 31.Ювал Харрарі. Людина розумна, Лондон, 2014, перекл. з англ. 444 ст.